

ПАВЛЕ БОТИЋ

ВЕРА ЖЕНЕ ХАНАНЕЈКЕ

САЖЕТАК: У оквирима свештене мистагогије Цркве у раду се прате дословна и пренесена значења параволе о истрајности у вери жене Хананејке из Светог Јеванђеља по Матеју (*Мѿ.* 15, 21–28). И поменута паравола упућује читаоце на личносно устрајавање у правој вери као на централну јеванђелску аскезу на путу спасења. Дуго-трпељивост у правоверју просте жене Хананејке велика је вера и по непогрешном расуђивању самога Богочовека Христа. Анонимна жена Хананејка сведочи да живе вере нема без одлучности воље и апсолутног поверења у целебну силу, мисију и личност Господа Христа.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Богочовек Христос, Јеванђеље, Свети оци, жена Хананејка, истрајност, права вера, ђаво, грех, ћерка, исцељење, духовна значења

„Но, шта остаје нама да радимо у овом богоборном покољењу? Ништа друго него оно што је радила и жена Хананејка: да се истрајно молимо Живоме и Свемоћном Господу Христу.”¹

I

Тумачећи Јеванђеље о вери жене Хананејке (*Мѿ.* 15, 21–28), Свети Христов мистагог, Равноапостолни Николај српски, благовести да *Свѣтѣо Писмо* Господње речима и примерима учи *исѣрај-носѣи у аѿосѣолској вери у Боѿа*.² Праотац Аврам показује натчо-

¹ Свети Николај Жички и Охридски, „Јеванђеље о истрајности у вери и молитви (*Мѿ.* 15, 21–28)”, *Омилије, Сабрана дела, књѣа груѿа*, Православна црквена општина Линц, Линц 2001, 216.

² Исто, 211.

Оваплоћени Богочовек Христос осудио је лицемерје злодуховне вере фарисеја, књижевника и Јудејаца, који су се саблазнили о Сина Божијег и који су се упорно преузнасили над ученицима Његовим. Безгрешни и Свеправедни Господ ревносно разобличава гордост, властољубље, самовољу и грехоослепљеност фарисеја и фарисејства: *Узалуд ме ѿошћују учећи наукама и зајовијесѣтима људским [...]; свако дрво које није усадио Отац мој небески, ископјениће се; ошћавиће их слиједи су вођи слиједима, а слиједи ако слиједоћа води, оба ће у јаму ѿсѣти (Мѣ. 15, 9–14)!* Другим речима, свака људска вера створена против јеванђелске вере, свака људска наука *која се ѿрошћиви Духу Светиоме (Дјел. 7, 51)* самоубилачке су и морају пропасти. Узалудна је причест вером и учењем умивених руку! Јер, фарисејска вера и фарисејско учење не чисте неочишћено срце, не чисте неочишћену душу и не чисте неочишћене речи!¹⁴

Пореклом из хананејских (палестинских) крајева незнабожачких, многогрешна и неука жена Хананејка обраћајући се Сину Божијем, Господу Исусу Христу, проговара благовесним језиком божанске писмености: *Помилуј ме, Господе, Сине Давидов, кћер моју мноо мучи ђаво (Мл. 15, 22)!* И док јеврејски изабрани народ прогони Богочовека Христа, дотле жена нејеврејка, из рода незнабожачкога, прилази Спаситељу покајнички смерно, називајући

⁴ Вид. Преподобни Јустин Ћелијски, „Спор са фарисејима о Предању старца”, *Тумачење Свештој Еванђеља ђо Маџеју*, Наследници Оца Јустина – манастир Ћелије, Београд–Ваљево 2000, 397.

⁶ Свети Николај Жички и Охридски, „Јеванђеље о истрајности у вери

Христа Господом и Сином Давидовим!⁷ Гле, благословени Јевреји заборавише Бога и посташе проклети, а неки од проклетих признаше Бога и посташе Богом благословени!⁸ Анонимна Хананејка верује да је Месија сам Христос, син Маријин из Назарета! Одбацује ђавољу радионицу греха, и обраћа се Спаситељу душа људских, не приносећи му болесницу, него веру!⁹ Хананејка се молитвеним речима обраћа Господњој Милости (*Помилуј ме, Господе!*), јер муку, болест и страдање своје ђавомучене кћери осећа као своју сопствену!¹⁰ Према речима Светог Јована Златоуста, жена Хананејка, преступница и блудница, приступајући Христу, *притиче милости, њом заједничком пристијаништу свих ђрешника!*¹¹ Али, по први пут до тада у *Новом Завету* Једини Човекољубац људским скрушеним и покајним прозбама за милост *не одговара ни речи (Млј. 15, 23)!* Пастир Добри који је и самом Сатани у пустињи искушења дао трикратни одговор, сада овци стада хананејског не одговара! Свети Григорије Палама указује: Господ жени Хананејки није уопште одговорио, желећи да њена вера и њена врлина постану још очигледније; као да ју је праведно управљао тако да се појави међу незнабошцима, не само ради неверујућих Јевреја, него и ради незнабожаца, приведених кроз веру!¹² Јер, Свемилостиви Богочовек, *Једино Пошребно* грешном и смртоиманом роду људском, не испитује толико речи људске, колико разабира мистику људског срца!¹³

И ученици Христови моле Га да истрајну у молитви Хананејку *која виче за њима, ошћуси* (Млј. 15, 23), то јест, или да прими њене молбе, или да јој ускрати благослов милости. На мољење својих ученика Спаситељ одговара да је првенствени долазак Његов спасење изгубљених оваца народа Јеврејског: *Ја сам њослан само изгубљеним овцама дома Израљева* (Млј. 15, 24).¹⁴ Свети Јован

⁷ Преподобни Јустин Ћелијски, „Исцелјење кћери Хананејкине (Млј. 15, 21–28)”, 400–401.

⁸ Свети Николај Жички и Охридски, „Јеванђеље о истрајности у вери и молитви (Млј. 15, 21–28)”, 212.

⁹ Свети Јован Златоуст, „Беседа о избављењу Ханаанејке”, *Слава Господу за све*, прев. Антонина Пантелић, Православна мисионарска школа при храму Светог Александра Невског, Београд 2010, 615.

¹⁰ Преподобни Јустин Ћелијски, „Исцелјење кћери Хананејкине (Млј. 15, 21–28)”, 401.

¹¹ Свети Јован Златоуст, „Беседа о избављењу Ханаанејке”, 615–616.

¹² Свети Григорије Палама, „43. Беседа на јеванђелско читање по Матеју у 17. недељу, где се говори о Хананејки. У њој се говори о људској ништавности и о похвале достојном смирењу”, *Господе њросвети ѡтаму моју, Сабране беседе*, прев. Антонина Пантелић, треће допуњено издање, Православна мисионарска школа при храму Светог Александра Невског, Београд 2018, 310.

¹³ Свети Јован Златоуст, „Беседа о избављењу Ханаанејке”, 616.

¹⁴ Тумачећи Духом Светим наведене Христове речи (Млј. 15, 24), Свети Николај Жички и Охридски открива: „На молбу својих ученика Господ одго-

Златоуст у двадест и трећем и двадесет и четвртом стиху Петнаесте главе Матејевог Јеванђеља види одважност, устрајавање и дуготрпељивост у молитви жене Хананејке, и види Мудрост Промисла Божијег, јер молитвена дуготрпељивост користи, а христовођена нада доноси благослов:¹⁵

Та жена је била Ханаанејка, дакле из оних крајева, где су владали распуштеност, махнитост, безбожништво, тиранија ђавола, демонске баханалије, где су газили природу и унижавали се до неразумности бесловесних, до махнитости демона. Закон је прописао: немој имати ништа заједничко са Ханаанејцима, не пружај им и не узимај од њих, не узимај жену, не прихватај сина, не склапај споразуме, ни уговоре, и на тај начин је закон ограђивао Јудејце као оградом. И сам Христос је, дошавши на земљу и прихватавши човечије оружје, у своје време био и обрзан, и приносио жртве и приносе, и чинио све остало, иако је требало да Он укине закон. Чинио је то због тога, да не би говорили, како је Он укинуо закон, зато што није имао снаге да га испуни. Он је, дакле, најпре испуњавао закон, а затим га укинуо... Према закону се није смело имати ништа заједничко са Ханаанејцима. Јудејци су стога могли да почну да Га оптужују и да говоре: „Ми Ти не верујемо зато што си Ти безаконик, што нарушаваш закон, што си пошао у земљу Ханаанејску, што се мешаш с Ханаанејцима, иако закон забрањује да се на било који начин мешама с њима.” Из тог разлога Он у почетку ништа не говори. Запази да Он истовремено и испуњава закон, и ову жену Ханаанејку не лишава спасења, и Јудејцима затвара уста, и њу придобија за себе!¹⁶

вара да је Он послан само к изгубљеним овцама Израилевим, то јест народу Јеврејском. Зашто Господ тако одговара? Прво зато, да покаже верност Бога Своје Завету; а друго зато, да би код ученика изазвао размишљање, да су и незнабошци деца Живог Бога, и да и они потребују помоћи и спасења. Он овим још даје прилику ученицима кроз ову бедну жену са силном вером, да се они сами узбуне против скучених појмова јеврејских, као да Бог води бригу само о Јеврејима, и као да је Бог тобож само Бог Јевреја. Господ нарочито говори, као што су сви Јевреји говорили, да би се ученици замислили и сами дошли до уверења, да је схватање њиховог народа погрешно; и да је то схватање утолико више погрешно, уколико се њихов народ изметнуо од Бога, од Бога одметнуо, и Христа Господа одгурнуо и презрео. Господ Исус не жели да учи своје ученике само речима, него и живим догађајима из живота. Место речи у овоме случају Он пушта догађај са женом незнабожачком, да буде незаборавна поука ученицима... Он је управо и зато прешао границу јеврејске земље и дошао у крајеве незнабожачке, да би овим крупним догађајем pouчио Своје следбенике...” (Свети Николај Жички и Охридски, „Јеванђеље о истрајности у вери и молитви (Мт. 15, 21–28)”, 213–214).

¹⁵ Свети Јован Златоуст, „Беседа о избављењу Ханаанејке”, 617.

¹⁶ Исто, 619.

И проста жена Хананејка сведочи да је Бог Отац сакрио праву веру од разумних и мудрих срца Јудејаца, а открио је чистом и безазленом срцу хананејском! Хананејка је поверовала Христу, и пре него што Га је видела, бивајући посве уверена да осим Господа Христа нико на овоме свету не може исцелити њену бесомучну и болесну кћер!¹⁷ Болна осећања Хананејкина добијају све болнији, све вапајнији израз, извијају се у неизмерну веру која се граничи са исповедништвом.¹⁸ *И она њисѣиуѣивѣи ѣоклони му се ѣоворећи: Госѣоде ѣомози ми (Мѣ. 15, 25)!¹⁹* Одбијајући Хананејку од Себе, Спаситељ је заправо привлачи к Себи мистичним и страшним речима:²⁰ *Њѣ добро узетѣи хлеб од деце, и баѣиѣи ѣсима (Мѣ. 15, 26)! Хлеб Насуѣи, Хлеб Живоѣа* јесте Оваплоћени Богочовек Христос;²¹ древни Јевреји беху названи децом Божијом, а псима беху названи сви други народи, незнабошци. Али у свештеној историјској стварности они који су названи децом Божијом постали су пси, док су они који су сматрани псима постали богоусиновљена деца Божија!²² То потврђује истрајно и дуготрпељиво исповедање живе вере жене Хананејке. И док Спаситељ укорева Хананејку, она прима пренесена, духовна значења Речи Господњих исповедајући: *да Госѣоде, али и ѣси јегу од мрва шѣио ѣагају са ѣѣѣе-зе ѣосѣодара ѣѣиховѣх (Мѣ. 15, 27)! Ова смерна жена исповеда своју нишчету пред Логосом Очевим, дајући прави одговор пред Безгрешним Судијом. Она не пориче да припада народима који се могу назвати псима, нити се либи да Јевреје назове господарима!²³ И Једини Човекољубац прихвата одбачену, и очишћује оскрна-*

¹⁷ Свети Николај Жички и Охридски, „Јеванђеље о истрајности у вери и молитви (Мѣ. 15, 21–28)”, 214.

¹⁸ Преподобни Јустин Ћелијски, „Исцељење кћери Хананејкине (Мѣ. 15, 21–28)”, 401.

¹⁹ Свети Григорије Палама упозорава: „Нека нас ова учитељица (жена Хананејка, прим. П. Б.) поучи како треба бити истрајан у молитви, како треба бити трпељив, смирен и скрушен. Чак и ако будемо недостојни, чак и ако будемо одбијени, јер смо оскрнављени грехом, научимо да се не удаљујемо, него да истрајемо у искреном мољењу и смирењу, и од Бога ћемо добити оно што тражимо.” (Свети Григорије Палама, „43. Беседа на јеванђелско читање по Матеју у 17. недељу, где се говори о Хананејки. У њој се говори о људској ништавности и о похвали достојном смирењу”, 310)

²⁰ Свети Јован Златоуст, „Беседа о избављењу Ханаанејке”, 620.

²¹ Господ открива ученицима:
„Ја сам хлеб живи који сиђе с
неба; ако ко једе од овога хлеба
живиће вавијек; и хлеб који ћу ја дати
тијело је моје, које ћу ја дати за
живот свијета.”

(Јн. 6, 51)

²² Свети Николај Жички и Охридски, „Јеванђеље о истрајности у вери и молитви (Мѣ. 15, 21–28)”, 214.

²³ Исто.

вљену жену Хананејку, и исцељује њену кћер,²⁴ говорећи: *О жено, велика је вјера твоја, нека ти буде како хоћеш* (Мтл. 15, 28)!

Уистину, велико је поверење жене Хананејке у Господа Христа, када она смерно верује да само Господ Христос има силу и моћ да истера ђавола из грехопале људске природе!²⁵ Јер, само смерни, нишчи духом пред Господом поседују блаженство праве вере, као што само правоверни поседују блаженство смерности (Мтл. 5, 3)! Попут незнабожачког капетана у Капернауму (првог официра римског у *Новом Заветју* који је поверовао у Христа!), удостојеног да пред Спаситељем исповеди сопствену огреховљеност речима *Господе нисам достојан да њод кров мој уђеш, нећо реци реч и оздравиће слуѓа мој* (Мтл. 8, 8), и незнабожачка жена Хананејка пред Спаситељем признаје своју већ постојећу грешност.²⁶ Заиста, Бог смернима и смиренима даје благодат, јер *који се уздиже њонизиће се, а који се њонизи узвисиће се* (Мтл. 23, 12)! Зато Богочовек капетановим пратиоцима саопштава: *Заиста вам кажем, ни у Израљу њолике вере не нађох* (Мтл. 8, 10); док Хананејку теши речима: *О жено велика је вера твоја* (Мтл. 15, 28)! Оно што је изрекао у похвалу живе вере римског капетана и жене Хананејке Господ Христос никада није изрекао ниједноме од својих апостола!²⁷ Римски капетан и жена Хананејка као незнабошци показали су (слично жени грешници која покваси Христове ноге сузама покајања и помаза их мирисом; Лк. 7, 38–47) велику љубав богопослушања, и стога им је много и опроштено.

II

Изван ђавола и греха уопште не постоји никакво зло.²⁸ Тајна греха уметнички је прирамљива и саблажњива; опчињава човека

²⁴ Свети Григорије Палама, „43. Беседа на јеванђелско читање по Матеју у 17. недељу, где се говори о Хананејки. У њој се говори о људској ништавности и о похвале достојном смирењу”, 311.

²⁵ Преподобни Јустин Ћелијски, „Исцељење кћери Хананејкине (Мтл. 15, 21–28)”, 402.

²⁶ Тумачећи Духом Светим Спаситељеве Речи *Ја сам њослан само из љубљеним овцама дома Израљева* (Мтл. 15, 24) архимандрит Рафаил Карелин просвећује: „Реч *Израљ* има тајанствени смисао и значи *онај који види Бога*. Тако је био назван патријарх Јаков. *Онај који види Бога* значи да је Господ дошао због оних, који су способни да у Њему виде Испушитеља и Месију... Спасење је веће од исцељења. Христос је Хананејки обећао вечно спасење, зато што је у Њему препознала свог Месију и Спаситеља!” (Архимандрит Рафаил Карелин, „Прича о Хананејки”, *Пућ хришћанина*, прев. Божана Х. Стојановић, манастир Успења Пресвете Богородице, Подмаине, Будва 2014, 227–228).

²⁷ Свети Николај Жички и Охридски, „Јеванђеље о истрајности у вери и молитви (Мтл. 15, 21–28)”, 215.

²⁸ Свети Николај Жички и Охридски, „Јеванђеље о немоћи неверовања и моћи вере”, 160.

до херојске заљубљености и човек са заносом приноси себе на жртву адском домостроју грехољубља.²⁹ Под демонским притиском греха и страсти у човеку одумири све вечно и бесмртно. А против највећег зла иступа највеће, Оваплоћено Добро.³⁰ Тек дејством и силом живе, богопослушне вере у Спаситеља Христа човекова душа оживљује. Да није Човекољубивог Богочовека свет би се под домостројем греха одавно распао.

Више него икад, данас се Богочовек Христос, Хлеб Живота, узима од деце, од малог богоподобног Христовог стада, и баца псима: незнабошцима и антихристима. Хлеб Живота од деце узимају неохристовљени родитељи, непобожни јавни делатници и учитељи непросвећени Духом Светим; Хлеб Живота од деце узимају властољубиве и среброљубиве старешине народне потчињене вољи туђинаца; Хлеб Живота од деце узимају непокајани свештенослужитељи, који не носе крст свој и не проповедају Јеванђеље о Царству Божијем!

Христоумни Свети Николај Српски упозорава да и у доба апостасије, када са историјске позорнице нестају читаве државе и народи, Милост Господња остаје са живим душама верујућих. *Јер, и небо и земља ће проћи, али Христјева Милост неће проћи:*

Погледајте како се Господ Христос омаловажава данас међу народима хришћанским. Како су крштени људи постали не само род маловерни, него и род неверни и покварени. Како верују у све више него у Христа, и траже потпору и помоћ своме животу од слепих и глувих ствари, и елемената око себе, више него од Свемоћнога Христа Господа. Како су због тога већ сами себе ужасно казнили, јер су постали унили и озлобљени, немоћни и несрећни! Такви су били Јевреји у време доласка Христовог на земљу. Хришћански народи држе кључ од Царства Небеског, но данас они мало улазе у то Царство, а међутим, не дају да уђу онима који би хтели! Јер, пред нехришћанским народима показују се они гори, злобнији, себичнији и земљанији од самих ових народа! Тиме они одбијају нехришћанске народе од Христа, и спречавају им да уђу у Царство за којим ови народи чезну. Само мрве падају са Царске Христове Трпезе пред ове народе, и они те Мрве купе и једу. Но, како да се они, незнабошци, нахране до сита, кад Европљани и Американци, који седе за Царском Трпезом као господари, духовно гладују и жеђују? Неће ли доћи ускоро крај Божијем дуготрпљењу? Неће ли Господ

²⁹ Вид. Преподобни Јустин Ћелијски, „Од Аријевог до модерног аријанизма”, *Сјѣве и жѣйве*, Наследници Оца Јустина – манастир Ћелије, Београд–Ваљево, 2007, 89.

³⁰ Исто.

ускоро одбацити оне који Њега одбацују, као што је то већ једном са једнима учинио, и огласити изабране за неизабране, а неизабране за изабране, благословене за проклете, а проклете за благословене? [...] Јер, ако је Божја воља, да се промени једно изабрање и створи друго; ако је Његова Света Воља да узме Царство од хришћанских народа и преда Га другима; ако је казна за грехе близу – ипак са одбацивањем хришћанских народа неће бити одбачени сви хришћани, као што са одбацивањем народа Јеврејскога нису одбачени сви Јевреји. [...] Богу није толико стало до држава колико до људи; и Богу није толико стало до народа колико до спасења појединих живих душа. Зато не треба се уплашити и рећи: пропашће садашње хришћанске државе и народи, дакле, пропашћемо сви. Нека буде са државама и народима што је нужно да буде – никад ниједан верујући у Господа неће пропасти!³¹

Богоносни Јован Златоуст у ђавоиманој кћери жене Хананејке види изображену грехооболелу и згрчену душу сваког човека.³² Опет, и опет, укрепљени духом једномислија и тајноводством Светог Јована Златоуста, Светог Григорија Паламе, Светог Николаја српског, Светог Јустина Ћелијског завапимо: *Помилиј ме Госйоге, душу моју много мучи ђаво...*

Др Павле Ђ. Ботић
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за компаративну књижевност
pavle.botic@ff.uns.ac.rs

³¹ Свети Николај Жички и Охридски, „Јеванђеље о истрајности у вери и молитви (*Мл.* 15, 21–28)”, 216.

³² Свети Јован Златоуст, „Беседа о избављењу Ханаанејке”, 622.